

مسلمانان به عنوان بزرگترین اقلیت مذهبی، حدود ۴ درصد (تقریباً ۱۴ میلیون نفر) از کل جمعیت اروپای غربی را شامل میشوند. در دهه های اخیر به دلیل رشد جمعیت، افزایش مهاجرت و ظهور تروریسم اروپایی و تروریسم تکفیری خصوصاً حضور گسترده مسلمانان اروپایی در میان داعش، و نیز عملیات های مختلف تروریستی در خاک اروپای غربی، بررسی مسائل مرتبط با مسلمانان اروپای غربی و تنوع هویتی و گرایشات اعتقادی و سیاسی آنها به موضوعی بحث برانگیز، حائز اهمیت و ضروری تبدیل شده است. مسلمانان اروپای غربی از یک ملیت واحد نیستند، بسیاری از آنها مهاجرانی هستند که از کشورهای اسلامی طی چندین دهه گذشته مهاجرت کرده اند. به همین نسبت، این

باسمه تعالی

مسلمانان یک دیدگاه همگن و شاخصه‌های هویتی، مذهبی و سیاسی واحد ندارند و جریان‌های ایدئولوژیکی مختلفی در این بخش از جهان اسلام فعالیت دارند. از آن سو، دولت‌های مختلف اسلامی با انواع و اقسام گفتمان‌های متکثر اسلام‌گرا همچون اسلام وهابی، اسلام سکولار ترکیه‌ای، اسلام سنی اعتدالگرا، اسلام شیعی و مذاهب و فرقه‌های گوناگون اسلامی در این منطقه حضور و فعالیت دارند و تلاش میکنند مدیریت فکری، سازمانی و سیاسی مسلمانان این کشورها را تصاحب کنند.

کرسی حاضر به دنبال پاسخ این سوال اصلی است که جریان‌ها و سازمان‌های ایدئولوژیک حاکم بر مسلمانان غربی، شیوه‌های تبلیغی و جذب آنها، مساجد و مراکز وابسته به آنها کدام است و گستره و دامنه فعالیت و تاثیرگذاری و نحوه تعامل آنها با دولتها چگونه است؟ پاسخ دقیق به این سوالات سبب میشود محققان، سیاستگذاران و مسلمانان ساکن این کشورها و سایر مسلمانان، دیدگاه روشنی درباره فضای فکری و سیاسی مسلمانان اروپای غربی و نیروهای تاثیرگذار بر آنها داشته باشند. حتی مراکز عبادی و اجتماعی و مساجد وابسته به هر جریان و فرقه را بشناسند و در مواضع، ارتباطات و مواجهه‌های خود لحاظ کنند.

۲-۳ سوابق دانشی:

تحقیقات مرتبط با تحقیق حاضر شامل دو دسته تحقیقات، اول، تحقیقات درباره مفهوم جریان‌شناسی و جریان‌های سیاسی فکری و دوم، تحقیقات درباره گرایش‌ها و تنوع هویتی مسلمانان اروپای غربی است. درخصوص دسته اول، در مقاله خرمشاد و سرپرست (۱۳۹۲) ابعاد محتوایی و شکلی جریان‌شناسی سیاسی مطرح شده است. آنها نشان میدهند جریان‌شناسی سیاسی چارچوبی روش‌شناسانه، میان‌روشی و خود یک مدل نظری برای فهم جامعه و حیات سیاسی است. همچنین مقاله منصورنژاد (۱۳۸۴) تلاش دارد تا الگویی برای شناخت احزاب و جریان‌های سیاسی ایران ارائه کند. بهروزلک (۱۳۸۹) و همچنین خواجه سروی (۱۳۹۳) نیز بر موضوع جریان‌شناسی سیاسی در جغرافیای ایران پرداخته‌اند. مقاله اسماعیلی سنگری (۱۳۹۹) نیز درصدد ارائه قالب بندی روشمند برای جریان‌های سیاسی - اجتماعی دنیای اسلام معاصر است.

درخصوص دسته دوم، آثار متعددی درباره وضعیت مسلمانان اروپای غربی، چالش‌های هویتی و اجتماعی آنان، اسلام‌هراسی و ابعاد آن و.. وجود دارد. به عنوان نمونه، کتاب «مسلمانان اروپا و امریکا» (۱۳۸۶) دیدگاهی جامع برای توصیف وضعیت و جایگاه مسلمانان در جهان غرب است. کتاب «حضور نوین اسلام در اروپای غربی» نوشته گرهم و لیتمن به بررسی حضور اسلام در اروپای غربی از جمله پایه‌گذاری اسلام در هلند، بریتانیا، تحولات مهاجرت مسلمانان و.. می‌پردازد. کتاب «اسلام سیاسی، سیاست جهانی و اروپا» نوشته «بسام طیبی» نویسنده مسلمان ساکن غرب در مقابل دیدگاه «طارق رمضان» از اسلام‌اروپایی به عنوان هویت مطلوب مسلمانان اروپا سخن می‌گوید.^۱ پایان‌نامه «مسلمانان و روند همگرایی سیاسی و فرهنگی در اروپا» نوشته «حمزه صفوی» پژوهش دیگری است که به بررسی وضع هویتی و فکری بخشی از مسلمانان این منطقه پرداخته است.

۳-۳ موارد نوآوری:

باسمه تعالی

در میان تحقیقات و آثار مختلف فکری و علمی، اثری که جریان شناسی فکری، هویتی و سیاسی مسلمانان اروپای غربی را به صورت کلی کاوش کرده باشد وجود ندارد. تاکنون درباره شناسایی انواع و اقسام جریانات فکری سیاسی غالب بین مسلمانان اروپای غربی، اقدام علمی صورت نگرفته و حتی پژوهشی که سازمانهای اسلامگرا در کشورهای اروپای غربی را به صورت دقیق معرفی کند، انجام نشده است. این کرسی با هدف پر کردن این خلا تحقیقاتی صورت میگیرد و تلاش میکند هم جریانهای فکری سیاسی غالب اسلامگرا در اروپای غربی، هم سازمانها و مساجد مرتبط با آنها و هم گستره فعالیت و اثرگذاری آنها را بررسی کند تا مسلمانان ساکن این کشورها و نیز مسلمانانی که قصد سفر یا اقامت در کشورهای اروپای غربی دارند، آشنایی دقیقی با انواع فرقه ها و عقاید گروههای اسلامگرا و کانون های تجمع آنها بیابند.

۳-۴ فرایند

با توجه به ماهیت این تحقیق، روش مقایسه ای برای کشف وجوه اشتراک و افتراق و مبنای و گستره تفاوت ها در جریان های سیاسی و فرهنگی اسلامگرا در اروپای غربی به کار رفته است. روش مقایسه ای از جمله رهیافتهای برای سنجش نظریه هاست (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۵: ۶۶) و بستری برای تئوری پردازی و گونه شناسی به شمار می رود. (هرسیچ، ۱۳۸۰: ۷-۹)

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش نیز، روش کتابخانه ای با تکیه بر اسناد مکتوب و منابع و پایگاه های اینترنتی و نیز گفتگو با محققان این حوزه و استفاده از تجارب آنها است.

۴-۵ منابع:

کتاب و مقالات:

- آذربایجانی، مسعود؛ (۱۳۸۵) «روش شناسی ویلیم جیمز در روان شناسی دین»؛ حوزه و دانشگاه، سال دوازدهم، شماره ۴۹، صص ۱۴۱-۱۶۲
- ابراهیم پور، علی؛ (۱۳۹۹) «بررسی تحلیلی نظریه های مطرح در مفهوم شناسی جریان و جریان شناسی»؛ فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، سال ۲۴، ش ۴
- اسماعیلی، حمیدرضا؛ (۱۳۸۹) *گفتمان اسلامی در فرانسه*، موسسه مطالعات اندیشه سازان نور
- اسمیت، فیلیپ؛ (۱۳۸۷) *درآمدی بر نظریه های فرهنگی*؛ ترجمه حسن پویان؛ تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی
- انصاری، عبدالله؛ (۱۳۷۵) *میریدان تصوف*، تهران: دانش گستر
- بوس، ماهر؛ (۱۳۷۶) *آقاخان ها*، ترجمه محمود هاتف، تهران، نشر کتاب سرا
- حاجی یوسفی، امیرمحمد، (۱۳۸۴) «گونه شناسی روش های مطالعه جامعه شناسی سیاسی ایران»، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال اول، ش ۱
- حاجیانی ابراهیم و ایرانشاهی، حامد؛ (۱۳۹۳) *درآمدی بر دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران*، انتشارات موسسه ابرار معاصر تهران

باسمه تعالی

خرمشاد، محمد باقر و سید ابراهیم سرپرست سادات، (۱۳۹۲) «جریان شناسی سیاسی به مثابه روش»، فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، دوره پنجم، ش ۲

خسروپناه، عبدالحسین، (۱۳۸۹) جریان شناسی ضد فرهنگها: تبیین و تحلیل جریان های فرهنگی معارض با فرهنگ ناب محمدی و علوی، قم: تعلیم و تربیت اسلامی

خسروپناه، عبدالحسین؛ (۱۳۸۷) آسیب شناسی دین پژوهی معاصر؛ تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

دفتری، فرهاد، (۱۳۷۵) تاریخ و عقاید اسماعیلیه، ترجمه فریدون بدره ای، تهران، فزان روز

دورکیم، امیل، (۱۳۸۳) قواعد روش جامعه شناسی، ترجمه علی محمد کاردان، تهران، دانشگاه تهران

دهخدا، علی اکبر، (۱۳۸۵) لغتنامه، تهران، دانشگاه تهران

دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۸۵)، «رهیافت مقایسه ای بول: روشی برای سنجش نظریات روابط بین الملل»، پژوهشنامه علوم سیاسی، ش ۳

رمضانی ساروئی، (۱۳۹۳) طراحی مدل جریان شناسی فرهنگی در ایران امروز، مجله مطالعات ملی، ش ۵۹

شیرغلامی، خلیل؛ (۱۳۸۷) «جایگاه اجتماعی و سیاسی مسلمانان در اروپا»؛ مجله سیاست خارجی، ش ۹۰

صفوی همای، سید حمزه؛ (۱۳۹۲) همگرایی فرهنگی در اتحادیه اروپا و هویت مسلمانان؛ پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران

طهرانی، (۱۳۸۲) فقر و درویش، تهران: نشر دانش. بی نا

عمید زنجانی، عباسعلی؛ (۱۳۸۵) تاریخ تصوف، تهران: داور

کتیرائی، محمود؛ (۱۳۶۱) فراماسونری در ایران، انتشارات اقبال، چاپ ۴

مجله التقوی، موقف الأمة الإسلامية من القادانیة، دار قتیبه، بیروت؛ ش ۹

مشکور، محمدجواد؛ (۱۳۶۸) فرهنگ فرق اسلامی، نشر آستان قدس رضوی

معاونت بین الملل سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، (۱۳۸۶) مسلمانان اروپا و آمریکا، تهران، انتشارات بین المللی المهدی

موسوی گرمارودی، سیدمحسن؛ (۱۳۹۱) اسماعیلیان آقاخان؛ انتشارات امیرکبیر

نوربخش، جواد، (۱۳۸۹) زندگی و آثار شاه نعمت الله ولی، تهران، نشر خوشه

الویری، محسن؛ «گونه شناسی جریان های فکری ایران و عرب»؛ مطالعات روابط فرهنگی بین المللی، سازمان فرهنگ و

ارتباطات اسلامی، سال اول، ش ۳، پاییز ۱۳۹۵؛ ۱-۱۸

هرسیج، حسین (۱۳۸۰)، «روش مقایسه ای: چستی، چرایی و چگونگی به کارگیری آن در علوم سیاسی»، فصلنامه دانشکده علوم اداری و

اقتصاد دانشگاه اصفهان، سال ۱۳، ش ۱

- "Most Bahá'í Nations (2005)". QuickLists > Compare Nations > Religions >. The Association of Religion Data Archives. 2005. Retrieved 3 May 2010.

- Barbara, "Brussels' Great Mosque and ties with Salafism". Deutsche Welle.

- E.ncyclopædia Britannica (2002). "Worldwide Adherents of All Religions by Six - Continental Areas, Mid-2002". Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica.

- Safa, Reza, Inside Islam: Exposing and Reaching the World of Islam, Strang Communication Company, 1996

- Vidino, The Muslim Brotherhood's Conquest of Europe Middle East Quarterly.

شماره: ۱۴۰۳/ص/۶۷۹

تاریخ: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰

پیوست:

باسمه تعالی

پایگاه‌های اینترنتی:

<https://www.irishtimes.com/news/world/uk/saudi-arabia-> ایریش تایمز، ۲۰۱۷، قابل دسترسی در:

[۱,۳۱۴۴۰۲۰largest-funder-of-extremism-in-uk-report-finds-vS۶L۰۰https://www.yjc.news/](https://www.yjc.news/)

باشگاه خبرنگاران جوان، ۱۳۹۳، قابل دسترسی در:

[۱۱۰۷۰۵۱.com/story/۲۴https://fa.abna](https://fa.abna.com/story/۲۴۱۱۰۷۰۵۱.com/story/۲۴https://fa.abna)

خبرگزاری ابنا، ۱۴۰۱؛ قابل دسترسی در:

[https://www.efe.com/efe/english/world/report-islamic-](https://www.efe.com/efe/english/world/report-islamic-۲۵۴۲۴۰۱-۵۰۰۰۰۲۶۲-french-mosques/۸۹radicals-in-control-of-)

خبرگزاری افه، ۲۰۱۴، قابل دسترسی در:

[https://www.aljazeera.com/opinions/](https://www.aljazeera.com/opinions/۲۵۴۲۴۰۱-۵۰۰۰۰۲۶۲-french-mosques/۸۹radicals-in-control-of-austria-coming-after-the-muslim-brotherhood)

خبرگزاری الجزیره، ۲۰۲۱، قابل دسترسی در:

<http://www.isna.ir/news/95111711297> خبرگزاری ایرنا، ۱۳۸۸، قابل دسترسی در:

<http://www.isna.ir/news/95111711297> خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۵؛ قابل دسترسی در:

خبرگزاری بی بی سی، ۲۰۱۴، قابل دسترسی در:

http://www.bbc.com/persian/world/saudi_muslim_brotherhood۲۴_۱۴۰۳۰۷۰۳/۲۰۱۴https://www.bbc.com/persian/world/

<http://tn.ai/1287163> خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۵؛ قابل دسترسی در:

[https://www.tasnimnews.com/fa/news/](https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۶۷۸۵۳۷/۲۱/۱۲/۱۳۹۶https://www.tasnimnews.com/fa/news/)

<http://p.dw.com/p/2gGNv> خبرگزاری دویچه وله، ۲۰۱۷، قابل دسترسی در:

<http://p.dw.com/p/2gGNv> خبرگزاری دویچه وله، شرویتز، سوزانه؛ ۲۰۱۷؛ قابل دسترسی در:

<https://www.iribnews.ir/00AHHU> خبرگزاری صداوسیما، ۱۳۹۸؛ قابل دسترسی در:

<https://www.farsnews.ir/news/13901225000206> خبرگزاری فارس، ۱۳۹۰؛ قابل دسترسی در:

[http://dailycaller.com/2017/03/23/brussels-mayor-salafists-](http://dailycaller.com/2017/03/23/brussels-mayor-salafists-have-complete-control-of-our-mosques)

<http://dailycaller.com/2017/03/23/brussels-mayor-salafists-have-complete-control-of-our-mosques>

العین الاخباریه، ۲۰۱۹/۰۵/۲۶، کیف استغلت قطر و تركيا بناء المساجد فی اوروبا لدعم المتطرفین؟، جاسم محمد بون،

قابل دسترسی در:

<https://fa.izhamburg.com/inc/uploads/IZH-۰۱/۲۰۲۰https://fa.izhamburg.com/inc/uploads/>

[Fa.pdf۲۰۱۷](https://fa.izhamburg.com/inc/uploads/IZH-۰۱/۲۰۲۰https://fa.izhamburg.com/inc/uploads/)

<http://www.noonpost.com/content/۱۹۷۴۳http://www.noonpost.com/content/>

وبسایت تلگراف، ۲۰۱۶، قابل دسترسی در:

<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/29/what-is-wahhabism-the-reactionary-branch-of-islam-said-to-be-the>

شماره: ۶۷۹/ص/۱۴۰۳

تاریخ: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰

پیوست:

باسمه تعالی

وبسایت آتلانتیک، ۲۰۱۶؛ قابل دسترسی در: <https://www.theatlantic.com/news/archive/2016/08/french-mosques-islam/493919>

وبسایت اسلام این یوروپ، ۲۰۰۹، قابل دسترسی در: <http://islamineurope.blogspot.com/2009/12/france-41-oppose-more-mosques-46-oppose.html>.

وبسایت آفاق الجدیدة، ۲۰۱۹، قابل دسترسی در: <http://www.acrseg.org/> ۴۱۵۴

وبسایت الرحمه نیوز، ۲۰۱۷، قابل دسترسی در: <https://arrahmahnews.com/2017/05/03/pengkhotbah-wahabi-yang-suka-menyebarkan-kebencian-dan-khilafah-dilarang-masuk-denmark>

وبسایت العربیه، ۲۰۱۲، قابل دسترسی در: <http://www.alarabiya.net/articles/2012/11/27/252084.html>.

وبسایت ایندپندنت، ۲۰۱۶، قابل دسترسی در: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/isis-jihadists-in-europe-after-returning-from-terror-training-camps-daesh-sup-to-islamic-state-a.html> ۶۸۵۹۶۱

وبسایت پیو، ۲۰۱۰، قابل دسترسی در: <http://www.pewforum.org/2010/09/15/muslim-networks-and-movements-in-western-europe-muslim-world-league-and-world-assembly-of-muslim-youth>

وبسایت رابطه العالم، ۲۰۱۰، قابل دسترسی در: <https://themwl.org/en/MWL-Profile>

وبسایت شیعه نیوز، ۱۳۹۴، قابل دسترسی در: <https://www.shia-news.com/RmF...>

وبسایت صدای آمریکا، ۱۴۰۰، قابل دسترسی در: <https://ir.voanews.com/a/germany-islamic-center-mahdi-zentrum/> ۶۴۹۰۵۷۴

یورونیوز، ۲۰۱۷، قابل دسترسی در: <http://fa.euronews.com/2017/07/05/Saudi-arabia-is-the-main-promoter-of-islamist-extremism-in-the-u>

متن کرسی

۲-۲) جریانات عمده اسلامگرا در اروپای غربی

تحقیقات نشان می‌دهد کشورهای شاخص اسلامی خصوصاً عربستان، ترکیه و ایران هر یک با گرایش‌های مذهبی خاص، مولد و مروج مذهب و گفتمان خاصی از اسلام در اروپای غربی هستند چنانکه خود دولتهای اروپایی تکاپوی ویژه‌ای برای ایجاد و ترویج اسلام دلخواه خود دارند. اسلام وهابی، اسلام ترکیه‌ای، اسلام شیعه، اسلام سکولار چهار شکل و گرایش اصلی و عمده میان مسلمانان اروپا هستند. به نحوی که مسلمانان اروپا به طور عام، از لحاظ هویتی و سیاسی به یکی از این ۴ گرایش نزدیک تر و متمایل تر هستند.

۱-۲-۲) وهابیت

الف) مبانی فکری سیاسی:

وهابیت دیدگاهی مطلق گرایانه نسبت به توحید دارد و هرگونه اتکا به شفاعت پیامبر اسلام یا اولیاءالله را مردود می‌شمرد، زیارت قبور بزرگان دین را محکوم می‌کند و معتقد به گنبدها یا مضاجع آنها و هر نوع نماد فیزیکی از اسلام است. آنها در اواسط قرن هجدهم، با پشتیبانی سیاسی آل سعود بر عربستان غلبه یافتند و تا به امروز در قالب یک رژیم سلطنتی بر عربستان حاکم بوده اند.

ب) شیوه تبلیغ و تأثیرگذاری:

آل سعود طی چند دهه گذشته خصوصاً پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تکاپویی گسترده برای تبلیغ و گسترش وهابیت در میان مسلمانان اروپای غربی داشته است. بنابر بعضی تخمین‌ها از جمله طبق برآورد مجلس سنای آمریکا دولت سعودی از سال ۱۹۷۳ تاکنون رقم ۸۷ میلیارد دلار جهت توسعه وهابیت در نقاط مختلف دنیا از جمله اروپا هزینه کرده (Safa, 1996: 84) و تأمین مالی لازم برای ساخت و مدیریت ۲۱۰ مرکز اسلامی، ۱۵۰۰ مسجد و ۲۰۲ مؤسسه دینی را پرداخته است (نون پست، ۲۰۱۷) ایجاد و اداره مساجد، مدارس وهابی، تربیت امامان جماعت، تأسیس رسانه‌های جمعی، انتشار کتابچه‌های تبلیغی، اعانه به دانشگاه‌ها و مراکز فرهنگی، اعزام مبلغان وهابی، بورسیه دانشجویان مستعد و... از جمله اقدامات عربستان است. (دویچه وله، ۲۰۱۷)

ج) سازمانهای پشتیبان یا صادرکننده:

عربستان، سازمان‌های عمده اسلامی و اغلب مساجد در اروپای غربی را تحت کنترل دارد و مدعی نمایندگی کل جامعه مسلمانان است. (شیرغلامی، ۱۳۸۷، ص ۴۴۰) سازمان‌های اصلی صدور وهابیت در اروپای غربی از این جمله اند:

موسسه "رابطه العالم الاسلامی" ^۲ (اتحادیه جهانی مسلمانان) بزرگترین مرکز فرهنگی و مذهبی فرقه وهابیت است که مقر آن در شهر مکه قرار دارد. این موسسه با سابقه پنجاه ساله، ده‌ها دفتر در کشورهای مختلف جهان از جمله کشورهای اروپای غربی دارد ^۳ و هزاران مسجد و موسسه دینی زیر نظر این موسسه فعالیت می‌کنند. ساخت مساجد وابسته به عربستان، تبلیغ وهابیت و کمک مالی به گروندگان به وهابیت از جمله اقدامات آن است. (وبسایت رابطه العالم، ۲۰۱۰)

مجمع (مجلس) جهانی مسلمانان جوان ^۴، دیگر مجموعه تبلیغی عربستان است ^۵ که بزرگترین تشکل جوانان مسلمان در جهان به شمار می‌رود عملاً یک سازمان غیردولتی سعودی است که هدف آن گسترش وهابیت است. ^۶

بنیاد المتمدی ^۷: این بنیاد در پوشش یک سازمان خیریه بین المللی با اقداماتی مثل توزیع بسته‌های غذایی فعالیت دارد. ^۸ و متهم به کمک مالی به گروه‌های تروریستی، بویژه گروه بوکوحرام است. (Al-Muntada Trustm, 2015.)

۲. Muslim World League.

۳. وبسایت: <https://themwl.org/en>

۴. World Assembly of Muslim(WAMY).

۵. وبسایت: <http://www.wamy.co.za>.

۶. Vidino, The Muslim Brotherhood's Conquest of Europe Middle East Quarterly.

۷. Al-Muntada Trust.

۸. وبسایت: <http://almuntadatrust.org>

سایر موسسات: موسسه الدعوه^۹، سازمان بین المللی کمک های اسلامی^{۱۰}، بنیاد اسلامی الحرمین^{۱۱}

بیشتر این موسسات در پوشش خیریه فعالیت دارند. عربستان حتی به ایجاد مراکز علنی ترویج عقاید خود نیز دست زده است. همچون "مرکز سعودی گفتگوی ادیان"^{۱۲} به نام ملک عبدالله^{۱۳} در وین و با همکاری دولت اتریش که اعتراضات متعددی را برانگیخته است. (خبرگزاری صدا و سیما، ۱۳۹۸)

د) پایگاه اجتماعی و گستره تاثیر گذاری

برخی از بزرگ ترین مساجد و مراکز اسلامی اروپا، مانند مسجد بزرگ رم در ایتالیا، مسجد النور در برلین آلمان، مرکز گفتگوهای دینی وین (وبسایت العربیه، ۲۰۱۲)، مرکز فرهنگی و اسلامی بلژیک، مسجد جامع سینکوانتیر بروکسل و... وابسته به عربستان هستند و کمتر شهر مسلمان نشین در اروپا را می توان یافت که در آن مسجد یا مرکزی وابسته به سعودی فعال نباشد. علاوه بر مساجد بزرگ، مراکز بسیاری در پوشش فرهنگی و مذهبی وابسته به عربستان فعالیت دارند. مرکز گفتگوهای دینی وین، مرکز اسلامی رم، مرکز اسلامی ژنو، مرکز فرهنگی اسلامی بروکسل از دیگر کانونهای سعودی در قاره پیر هستند. مرکز فرهنگی اسلامی بروکسل نزدیک منطقه مولینبیک بلژیک قرار دارد که کانون تکفیری های اروپاست. شمار مساجد سلفی و وهابی در خاک فرانسه از ۴۴ مسجد در سال ۲۰۱۰ به ۸۹ مسجد در سال ۲۰۱۴ رسیده (خبرگزاری افه، ۲۰۱۴) و تمامی مساجد بروکسل نیز تحت کنترل سلفی ها و وهابیت قرار دارند. (دیلی میل، ۲۰۱۷)

علیرغم نفوذ عربستان در دیگر نقاط جهان اسلام، تبلیغات سعودی در میان مهاجران مسلمان در اروپا، باعث تشکیل اقلیتی افراطی و رادیکال شده است. بر اساس منابع اروپایی، پیروان وهابیت، تنها بیش از ده درصد از جمعیت مسلمانان اروپا را تشکیل می دهند. طبق گزارش اداره حفاظت از قانون اساسی آلمان تعداد سلفی گرایان در آلمان حدود ۱۰ هزار نفر است. (خبرگزاری دویچه وله، شروتر، ۲۰۱۷)

عملکرد تبلیغی وهابیت در اروپا نه تنها منجر به بهبود وضعیت زندگی مسلمانان اروپا نشده، بلکه موجب ترویج افراط گرایی در بین مسلمانان و حتی غیرمسلمانان اروپایی و تروریست پروری شده است. به نحوی که تا سال ۲۰۱۶ حدود ۵ هزار نفر در کشورهای اروپای غربی به داعش پیوسته اند (وبسایت ایندپندنت، ۲۰۱۶) که حدود یک پنجم تمام جنگجویان خارجی داعش را تشکیل میدادند. بدنام سازی مسلمانان و ارائه تصویر "مذهب خشونت" از اسلام، خطرناک ترین پیامد تفکر وهابیت و عملیات تروریستی فرزندان وهابیت در اروپاست.^{۱۴} نظر سنجی ها برملا می کنند که همزمان با گسترش خشونت های تروریستی سلفی ها در اروپا، مردم این کشورها نسبت به نمادها و علائم اسلامی حساسیت و قضاوت منفی بیشتری نشان می دهند. در یک نظر سنجی (۲۰۱۶) مشخص شده که ۴۱ درصد فرانسویها با ساخت مساجد جدید مخالف هستند درحالی که این رقم در سال ۲۰۰۱ تنها ۲۲ درصد بوده، یعنی میزان نفرت و بدبینی غیرمسلمانان از مسلمانان طی ده سال دو برابر شده است. (وبسایت اسلام این یوروپ، ۲۰۰۹) بنابراین برخلاف تصور رایج، مسلمانان خصوصاً مسلمانان اروپای غربی، قربانیان اصلی تبلیغات وهابیت و گروهکهای تکفیری هستند.

ه) نحوه تعامل با دولتها:

۹. da'wa institutions.

۱۰. International Islamic Relief Organization (IIRO).

۱۱. al-Haramain Islamic Foundation.

۱۲. وبسایت: <https://www.kaiciid.org>.

۱۳. توجه شود که نفع اصلی از عملیات تروریستی در اروپا را رژیم صهیونیستی می برد. چرا که بدون هیچ هزینه ای، توجهات از جنایات این رژیم به خوی تروریستی عده ای دیگر منحرف می شود، هراس از مسلمانان باعث تخریب وجهه فلسطینیان (مسلمانی) و تطهیر رژیم صهیونیستی می شود و البته با توسل به ناامنی اروپا این رژیم موج مهاجرت منفی خود را با تبلیغات اندکی به مهاجرت مثبت از اروپا به سرزمین های اشغالی مبدل میکند. به همین دلیل، این عملیات ها اغلب ابراز خوشنودی و

فرست طلبی مقامات رژیم صهیونیستی و گروه های سکولار افراطی در غرب را در پی دارد...

باسمه تعالی

با توجه به پیامدهای خوشونت بار مراکز تبلیغاتی وهابی، برخی دولتهای اروپایی، به این کشور هشدار داده اند و به ایجاد محدودیت برای این مراکز اقدام کرده اند. بعنوان نمونه، پارلمان اروپا (۲۰۱۳) وهابیت را بعنوان سرمنشا اصلی تروریسم جهانی معرفی کرد. (وبسایت تلگراف، ۲۰۱۶) و مساجد و مدارس وابسته به آل سعود، تحت کنترل و محدودیت بیشتر و حتی تعطیلی قرار گرفت. تعطیلی آکادمی ملک فهد^{۱۴} یکی از مدارس معروف وهابی در "بن" آلمان و نیز مدرسه پادشاهی عربستان در اتریش از این جمله اند. فرانسه نیز تاکنون ۲۰ مسجد از ۱۲۰ مسجد مرتبط با سلفی ها را بسته است. (وبسایت آتلانتیک، ۲۰۱۶) جلوگیری از ورود مفتیان وهابی به خاک اروپا، اقدام دیگر برخی دولتهای غربی نظیر دانمارک برای جلوگیری از اشاعه وهابیت است. (وبسایت الرحمه نیوز، ۲۰۱۷)

اما در این میان، برخی دولت های اروپایی، بدلیل روابط دوستانه سیاسی با دولت سعودی، خود به گسترش فعالیت آنها در کشورشان کمک کرده اند. به عنوان مثال، مسجد جامع بروکسل قدیمی ترین مسجد پایتخت بلژیک که هدیه پادشاه بلژیک به سعودی هاست (Barbara, Deutsche Welle. "Brussels' Great Mosque and ties with Salafism"), از جمله مساجد تحت اداره رابطه العالم الاسلامی است که امامانی چون رشید حدادش، یکی از معروف ترین واعظان سلفی بروکسل را پرورش داده است. در یک مورد دیگر، دولت انگلستان به نخست وزیری "ترزا می" از انتشار گزارش اندیشکده هنری جکسون تحت عنوان «منابع خارجی افراط گرایی» جلوگیری کرده است. پژوهشی که نشان می دهد عربستان بزرگترین مروج اسلام افراطی در انگلیس است (یورونیوز، ۲۰۱۷) و از سال ۲۰۰۷ سالانه ۲ میلیارد دلار برای ترویج وهابیت سرمایه گذاری کرده و این رقم در سال ۲۰۱۵ به دو برابر افزایش یافته، به طوری که تعداد مساجد وهابی در انگلستان از ۶۸ مسجد در سال ۲۰۰۷ به ۱۱۰ مسجد در عرض ۷ سال رسیده است. با ۴۵ هزار نفر عضو فعال. (ایریش تایمز، ۲۰۱۷) در فرانسه نیز علیرغم محدودیت و حساسیت بالای تبلیغاتی علیه شیعیان، فعالیت تبلیغاتی وهابیت (همچون یهودیت) با تسامح و آزادی بیشتری صورت می گیرد.

۲-۲-۲) اسلام دولتی ترکیه (اسلام سکولار)

الف) مبانی فکری سیاسی:

در گفتمان اسلام ترکیه ای و جریان «سکولاریسم اسلامی» که از سوی دولت ترکیه ترویج میشود هدف این است که مذهب به قلمرو زندگی شخصی مسلمانان ترک محدود گردد. علاوه بر جدایی دین از سیاست و اقتصاد (مثلا رابطه با اسرائیل)، بی مبالاتی نسبت به احکام شرعی همچون وجوب نماز و حجاب و خمس و زکات، منع شرابخواری و قمار و.. از شاخصه های این گفتمان به شمار می آیند.

ب) شیوه تبلیغ و تاثیر گذاری

شیوه تبلیغی ترکیه نیز با تکیه بر «دیپلماسی مساجد» در وهله اول بر گسترش مساجد متمرکز است. ترکیه از سال ۱۹۶۰ م به بعد ۳۰۰۰ مسجد در اروپا ساخته و ۱۰ هزار مسجد دیگر نیز در حال ساخت است. (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۸۸) فعالیت های دولت ترکیه صرفا به ساخت مساجد و اعزام مبلغ به اروپا محدود نشده و نقش اصلی در نمایندگی تفکر اسلام سیاسی سنی را در برخی کشورها ایفا می کند. (خبرگزاری الحرة، ۲۰۱۸)

ج) سازمانهای پشتیبان یا صادر کننده:

اسلام ترکیه ای در چارچوب موسسات و نهادهای دولتی یا خیریه دینی همچون «سازمان دیانت»، آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه «تیکا» و «دیتیب» (جامعه مسلمانان ترک) (DITIB) با هدف تغذیه دینی مسلمانان ترک در اروپا ترویج می شود. «دیتیب» بزرگترین اتحادیه مساجد در آلمان است و حدود ۹۰۰ مسجد زیر چتر این اتحادیه رسمی قرار دارند و ۸۰۰ هزار عضو دارد.

د) پایگاه اجتماعی و گستره تاثیر گذاری

کانون اصلی تبلیغات ترکیه در آلمان است. مسلمانان ترک تبار بزرگترین قومیت اسلامی در آلمان هستند. طبق آمار سال ۲۰۱۵ حدود ۳ میلیون شهروند ترکیه‌ای در اروپا حضور دارند که تقریباً نیمی از آن‌ها در آلمان ساکن هستند. (وبسایت آفاق الجديده، ۲۰۱۹) همکاری متقابل دولت ترکیه و دولت‌های اروپایی در اداره امور ترک‌های مقیم اروپا از طریق روحانیون دولتی، باعث شده این گروه از مسلمانان که بنا به آمار کمترین ادغام یافتگی را در جوامع اروپایی از خود نشان می‌دهند دچار چالش‌هایی با دولت‌های اروپایی باشند. مسلمانان ترک، پابندی بیشتری به اسلام دارند و اغلب گرایش‌های سنتی دارند و بدلیل روح لائیک حاکم بر مراکز وابسته به دولت ترکیه، بخشی از آنها رغبتی به این سازمانها نشان نمی‌دهند. بعلاوه، جمعیت ترک تبار آلمان، همگن و یکدست نیستند و در میان آنها، گروه‌های سیاسی طرفدار گولن، کرد تبارها، علوی‌ها و... هم وجود دارند که با نظام حاکم بر ترکیه مخالفند.

ه) نحوه تعامل با دولت‌ها:

اقدامات گسترده ترکیه در ترویج گفتمان «سکولاریسم اسلامی» نیز با حساسیت‌های منفی دول اروپای غربی مواجه شده است. اخراج حدود ۶۰ مبلغ دینی و امام جماعت وابسته به ترکیه و تعطیلی ۷ مسجد در وین و واکنش منفی اروپایی‌ها نسبت به دیدارهای عمومی مقامات ترکیه‌ای از جمله این واکنشها است.

۳-۲-۲) جریان اخوان المسلمین (اسلام سنی معتدل)

الف) مبانی فکری سیاسی:

اخوان المسلمین شاخه‌ای از اسلامگرایی سیاسی است که معتقد به تشکیل حکومت اسلامی و اجرای شریعت و قوانین اسلامی است. هدف اعلانی اخوان در اروپا، گسترش قوانین اسلامی در اروپاست. سلفی‌های اخوانی برخلاف وهابیت، رویکرد تکفیری ندارند و معتقد به وحدت مسلمانان هستند. آنها بازگشت به اسلام را در برابر دشمنان اسلام همچون آمریکا و به ویژه رژیم صهیونیستی تعریف می‌کنند ولی سلفی‌گری وهابی در مقابل مسلمانان و دیگر مذاهب اسلامی. اخوانی‌ها بیشتر در آلمان حضور و مقبولیت سیاسی دارند و مونیخ آلمان پایگاه اصلی فعالیت‌های آنهاست.

ب) شیوه تبلیغ و تاثیر گذاری:

شخصیت‌های این جریان با نمایش چهره میانه‌رو تلاش می‌کنند به عنوان میانجی جامعه مسلمانان غرب با دولت‌ها و رسانه‌های اروپایی تبدیل شوند و نمایندگی جوامع مسلمان را بدست گیرند. اخوانی‌ها درصددند با تکیه بر اجتهاد سنی، به سازگارسازی مسلمانان با قوانین غربی بپردازند. اما این سازگارسازی که به طمع نفوذ در ساختار سیاسی غرب صورت می‌گیرد گاه چنان از حد می‌گذرد که به چرخش ایدئولوژیک و استحاله آنها در ارزشهای سکولار این کشورها میرسد.

ج) سازمانهای پشتیبان یا صادرکننده و پایگاه اجتماعی:

سازمان‌های وابسته به اخوان که حجم اصلی بودجه آنها توسط شیخ نشین‌های خلیج فارس تامین می‌شود تقریباً در تمام کشورهای اروپایی حضور دارند.^{۱۵} سعید رمضان (رهبر چریک‌های نامنظم اخوان در فلسطین) از نخستین رهبران اخوان در آلمان بود. او مؤسس یکی از سه سازمان اصلی مسلمانان آلمان یعنی «جامعه اسلامی آلمان»^{۱۶} معروف به IGD است. «مرکز اسلامی ژنو» و «اتحادیه جهانی مسلمانان» هم تأسیس

۱۵. مجله فرانسوی "ماریان"، قطر را به تلاش برای افزایش نفوذ خود و حمایت مالی از اخوان المسلمین در فرانسه متهم کرد..

باسمه تعالی

خود اوست که با کمک مالی سعودی ها ایجاد شد. طارق رمضان متخصص مشهور امور مسلمانان اروپا، پسر سعید رمضان رهبر بعدی این دو سازمان بود. قرضای به عنوان رهبر معنوی اخوان، وظیفه پشتوانه سازی عقیدتی را بر عهده دارد. کتاب «الحلال و الحرام فی الاسلام» وی عملاً تبدیل به رساله عملیه مسلمانان غرب شده است. علاوه بر قرضای، طه جابر العلوانی، طارق اوبرو، مصطفی سیریک و طارق رمضان با نوشته های خود فقه اقلیات را فربه کرده اند.

د) پایگاه اجتماعی و گستره تاثیر گذاری:

از جمله سازمان های وابسته به اخوان میتوان به «اتحادیه سازمان های اسلامی اروپا» (FIOE) و «مجمع سازمان های جوانان و دانشجویان مسلمان» (FEMYSO) اشاره کرد. جریان اخوان با داشتن امتیازاتی چون جذب اعتبارات خارجی و سازماندهی قوی، موقعیت خاصی را در سرتاسر اروپا کسب کرده است. (شیر غلامی، ۱۳۸۷: ۴۴۱-۴۴۲) بانک تقوی یکی از موسسات اقتصادی اخوان در اروپا و مجله «الاسلام» نیز از رسانه های مکتوب آنها در آلمان است.

از دیگر کشورهای عرب حوزه خلیج فارس با دیدگاه اخوانی، کویت با سازمان «احیای انجمن میراث اسلامی» و قطر با «بنیاد خیریه شیخ عید» هستند که از مساجد و مراکز سلفی حمایت مالی می کنند. قطر در ایتالیا و اسپانیا به طور جدی پروژه های مسجد سازی را پیگیری می کند و ۲۵ میلیون یورو در سال ۲۰۱۶ برای ساخت ۴۳ مسجد در ایتالیا اختصاص داده و اسپانیا نیز مجوز ساخت ۱۵۰ مسجد را به دوحه واگذار کرده است. (العین الاخباریه، ۲۰۱۹)

د) نحوه تعامل با دولتها:

اخوان المسلمین از ابتدا دارای روابط مثبتی با سازمانهای وابسته به سعودی ها بوده است. از جمله با «مجمع جهانی جوانان مسلمان» یا «مرکز آموزش امامان جماعت اسلامی اروپا» در فرانسه. (ویسایت پیو، ۲۰۱۰) اما با شکل گیری گروه های تکفیری، به تدریج به مرز بندی و حتی مخالفت با سلفی گری دست زده و عربستان نیز این گروه مسلمان را به عنوان گروه تروریستی معرفی کرده است. (خبرگزاری بی بی سی، ۲۰۱۴)

با وجود مشی معتدل و سازگارساز اخوان، فعالیت این جریان اسلامگرا با واکنش و نگرانی دول غربی روبرو بوده است. سازمان امنیت داخلی آلمان اعلام کرده اخوان از طریق انجمن هایی مانند SBS در ایالت زاکسن، از کمبود مراکز عبادی برای مسلمانان بهره می برد تا پناهجویان را تحت تأثیر قرار دهد و ساختارهایی برای اشاعه تفکر اسلام سیاسی خود بنا کند. (خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۵) در ۲۰۱۵ دولت انگلستان در گزارشی رسمی اعلام کرد «اخوان بدلیل حمایت از حملات حماس علیه اسرائیل یک گروه افراطی گرا اطلاق میشود!» جالب آنکه برخی دولتهای غربی مثل انگلستان، عربستان را مامور به تحقیق و مقابله با اخوان میکنند. اتریش هم به تحریک عربستان، اخوان را گروه تروریستی اعلام و فعالیتش را ممنوع کرده است. (خبرگزاری الجزیره، ۲۰۲۱)

۴-۲-۲) جریان اسلام شیعی

الف) مبانی فکری سیاسی:

جریان اسلام شیعی در اروپای غربی با شاخصه هایی چون ارادت به اهلیت (ع)، برگزاری مراسم ماه محرم، دفاع از جبهه مقاومت و علیه اسرائیل و نزدیکی به جمهوری اسلامی ایران شناخته میشود. در اسلام شیعی، دین با سیاست آمیخته است، حکومت اسلامی به عنوان بهترین مدل حکومتی مطرح است و تبعیت از ولایت فقیه و مرجعیت در مسائل سیاسی و اعتقادی از ارکان اساسی مبانی فکری شیعی است.

ب) شیوه تبلیغ و تاثیر گذاری:

شیوه تبلیغاتی و کارکرد اصلی مراکز اسلامی شیعی در اروپای غربی، برگزاری نماز جماعت و جمعه و دعای کمیل، انجام عقد یا طلاق شرعی، برنامه های اعیاد و وفیات، مراسم عزاداری ماه محرم و کنفرانس های فصلی درباره وضعیت مسلمانان، برگزاری روز قدس و.. است

که مخاطب اصلی آن، ایرانیان مقیم این کشورها یا تعداد معدودی از شیعیان سایر کشورها هستند و نه غیرمسلمانان و سایر مسلمانان.^{۱۷} اغلب برنامه‌های رایزنی‌های فرهنگی معطوف به برگزاری همایش، ترویج زبان فارسی و موسیقی و آداب و رسوم قومیت‌های ایرانی است^{۱۸} و نه وجوه اعتقادی و یا حمایت از حقوق مسلمانان اروپا. حتی در این زمینه نیز فعالیت‌ها به شکل محدود و مقطعی است.

ج) سازمانهای پشتیبان یا صادرکننده:

سازمان‌های متعددی در ایران متولی امر فرهنگی و تبلیغی در اروپا هستند. سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، با مأموریت سیاستگذاری، هماهنگی و نظارت بر فعالیت‌های فرهنگی - تبلیغی ایران در خارج از کشور مهمترین این سازمان‌ها است. نمایندگی‌ها و رایزنی‌های فرهنگی ایران در اروپای غربی و انتشارات بین‌المللی الهدی تحت نظر این سازمان فعالیت دارند.

د) پایگاه اجتماعی و گستره تأثیرگذاری

با وجود فعالیت سازمان‌های وابسته به جمهوری اسلامی، دیپلماسی فرهنگی ایران در کشورهای اروپای غربی، حضور شاخصی در مقایسه با نقش آفرینی و فعالیت گسترده دیگر سازمانها ندارد و تصویر روشنی از کارنامه و بازدهی فعالیت‌های ایران در گسترش اسلام و تشیع و فعالیت‌های جمعی در هماهنگی و همبستگی مسلمانان و... وجود ندارد.

در بسیاری از شهرهای بزرگ اروپای غربی حتی در پایتخت فرانسه و آلمان و انگلستان، هنوز مسجدی مختص شیعیان یا وابسته به جمهوری اسلامی وجود ندارد. (مسجد به عنوان پایگاه تجمع و تبلیغ و هماهنگی) مهمترین مسجد شیعیان آلمان «مسجد امام علی» در هامبورگ است که در سال ۱۹۶۵ ساخته شده است. (مرکز اسلامی هامبورگ، بیتا) در فرانسه اوضاع ناگوارتر است. علیرغم جمعیت کثیر مسلمانان و شیعیان و وجود ۲۲۴۰ مسجد، در سرتاسر فرانسه هیچ مسجد شیعه‌ای وجود ندارد (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۵) و مراکز کوچک شیعیان به همت شیعیان مغربی فعالیت دارند. و این در حالی است که طی چهار دهه گذشته، صدها مسجد و مرکز جدید توسط قطب‌های دیگر قدرت در جهان اسلام حتی توسط کشورهای آسیای جنوب شرقی احداث شده است. (حاجیانی و ایرانشاهی، ۱۳۹۳)

کانون توحید لندن^{۱۹}، مرکز اسلامی انگلیس^{۲۰}، مرکز اسلامی منچستر^{۲۱}، مرکز اسلامی نیوکاسل، مرکز اسلامی بیرمنگهام و مرکز اسلامی گلاسکو (الهدی) مراکز وابسته به ایران در انگلستان هستند. در اتریش، مرکز اسلامی امام علی در وین وابسته به جمهوری اسلامی ایران فعالیت دارد.^{۲۲} مرکز فرهنگ اسلامی فرانکفورت و فدراسیون شیعیان آلمان نیز وابسته به ایران است.^{۲۳} مرکز فرهنگ اسلامی و مسجد بلژیک نیز فعالیت‌های تبلیغی از جمله برگزاری دوره‌های علوم اسلامی به زبان فرانسه در میان کشورهای منطقه برگزار می‌کند.^{۲۴} مرکز التوحید و امام

۱۷. به عنوان نمونه بنگرید به توضیحات انجمن اسلامی رسالت اهلیت در فلاتد درباره اقداماتشان:.

<https://resalat.fi/palvelut/>

۱۸. بنگرید به اخبار روزانه سایت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی: <http://www.icro.ir>

۱۹. <http://www.kanoontowhid.com/>

۲۰. http://www.ic-el.com/about_us.asp.

۲۱. <http://www.micuk.org> (سایت بدون محتوا).

۲۲. <http://www.izia.at/fa/>

۲۳. <http://www.izfrankfurt.de/fa/>

۲۴. <http://www.centreislamique.be/en/node/177>

باسمه تعالی

علی (ع) در شمال ایتالیا^{۲۵}، مرکز امام علی سوئد^{۲۶}، مرکز امام علی در اسلو^{۲۷}، مرکز اسلامی «رسالت اهل بیت» در فنلاند^{۲۸}، مرکز اسلامی و فرهنگی اهل بیت (ع) در سوئیس^{۲۹} و مرکز اسلامی پاریس^{۳۰} از دیگر مراکز وابسته به ایران در اروپای غربی هستند.

ایرانیان مقیم انگلستان نیز اقدام به تأسیس مراکز مطالعاتی شیعه شناسی کرده اند. از جمله:

– مرکز شیعه شناسی دانشگاه دورهام انگلستان.

– آکادمی مطالعات ایرانی لندن. (هدف اصلی این موسسه تفسیری سکولار از مذهب شیعه است).

ه) نحوه تعامل با دولتها:

سازمانها و گروه های شیعی مرتبط با ایران، با وجود دامنه فعالیت محدود خود، از تعرضات دولتهای اروپای غربی در امان نبوده اند. مراکز و مساجد شیعی تازمانی تحمل میشوند که صرفاً به مسائل عبادی و غیرسیاسی بسنده کنند و کوچکترین اقدام سیاسی مثلاً در حمایت از مقاومت حزب الله لبنان، سپاه، حماس و... با شدت سرکوب میشود. به عنوان مثال، آلمان تمامی فعالیت های حزب الله را در سال ۲۰۲۰ ممنوع کرد و مساجد حامی حزب الله را سرکوب نموده است. مثل مسجد المصطفی (ع) بزرگترین مرکز شیعیان اروپا (خبرگزاری ابنا، ۱۴۰۱) یا مسجد امام مهدی در شهر مونستر که بسته شده و دارایی های آنها مصادره شد.^{۳۱} فرانسه نیز مراکز و نهادهای شیعی را با کمترین فعالیت علیه اسرائیل سرکوب میکند؛ مثل بستن مرکز الزهراء، فدراسیون شیعیان فرانسه، حزب ضد صهیونیسم و شبکه ماریان. (وبسایت صدای آمریکا، ۱۴۰۰)

از سوی دیگر دولتهای اروپای غربی، در اغلب مواقع فقط نظاره گر تهدیدات تروریستی مسیحیان نژادپرست یا وهابیون و سلفی گراها علیه شیعیان در خاک خود هستند. به عنوان نمونه، پس از تهدید شیعیان در بلژیک توسط مسیحیان افراطی، نخست وزیر بلژیک به جای محکومیت یا مقابله با چنین تهدیداتی، تصمیم به تعطیلی مساجد گرفت. (وبسایت شیعه نیوز، ۱۳۹۴) در مورد دیگر، در حمله تروریستی به مسجد شیعیان شهر اندرلخت بلژیک که منجر به سوختن مسجد و شهادت «عبدالله دده» امام جماعت مسجد شد، دولت بلژیک اقدام خاصی برای جلوگیری از حمله تروریستی و مقابله با عاملان آن صورت نداد. (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۰)

۵-۲-۲) دیگر جریان ها و فرقه های اقلیت و انحرافی اسلامی

از قرن نوزدهم با حمایت استعمارگران و خصوصاً بریتانیا، فرقه های انحرافی مثل «اسماعیلیه» در هند و ایران احیا و فرقه های «قادیانی»، «بابیت» و «بهایت» و «وهابیت» تأسیس شد. اغلب این فرقه ها، بین سال های ۱۲۰۰ تا ۱۳۳۰ ق. یعنی دورانی که انگلستان کمپانی هند شرقی را در هندوستان فعال و با کشورهای اسلامی رابطه برقرار کرد، پایه گذاری یا احیا شده اند. فرقه هایی همچون بابیت (۱۲۶۰ ق)؛ بهایت (۱۲۶۷ ق)؛ و فرقه های مختلف صوفیه نظیر نعمت اللهی صفی علیشاهی (۱۲۸۸ ق)؛ نعمت اللهی گنابادی (۱۲۹۴ ق)؛ نعمت اللهی کوثر علیشاهی (۱۲۳۴ ق)؛ نعمت اللهی منورعلیشاهی (۱۲۷۸ ق)؛

۲۵. پایگاه اینترنتی ندارد.

۲۶. <http://www.imamalicenter.se/fa/pray>.

۲۷. <http://imamali.no/>

۲۸. <http://resalat.fi/farsi/>

۲۹. <http://www.ahlebeyt.ch/fa/>

۳۰. Institute of Islamic Culture.

^{۳۱} ابالت نوردراین و سفالن در مونستر یکی از مراکز فعالیت هواپاران حزب الله در اروپاست.

باسمه تعالی

و اویسیه (۱۳۰۵ ق)؛ در این دوران پایه‌گذاری و فرقه‌های خاکساریه و ذهبیه دوباره احیا گشته و فعالیت خود را گسترش دادند. (طهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۵) نخستین ثمر تلخ این فرقه‌ها، تجزیه سرزمین‌های اسلامی و پخش کینه و تفرقه بین امت اسلامی بود. وجه مشترک سیاسی همه این فرقه‌ها منع جهاد با کفار و همکاری صمیمانه با آنها، منع دخالت در سیاست و ضدیت با تشیع اثنی عشری است. این فرقه‌ها، در اروپای غربی نیز با هدف تشییع در جامعه مسلمانان و با حمایت گسترده دولتهای غربی حضور و فعالیت دارند. به دلیل اینکه این فرقه‌ها همگی دست ساز و مورد حمایت ویژه دولتهای اروپایی هستند و منبع شکل‌گیری و ارتزاق آنها مستقیماً از این دولتهاست در یک دسته‌بندی قرار گرفته‌اند. همچنین علیرغم فعالیت‌های گسترده، اغلب این فرقه‌ها فاقد نهادها و سازمانهای رسمی هستند و پایگاه اجتماعی آنها بسیار ضعیف و زیر ده هزار و گاه زیر هزار نفر در کشورهای اروپای غربی است. (هیچ آمار واقعی و دقیقی وجود ندارد.) لذا در بررسی آنها دو فاکتور پایگاه اجتماعی و سازمانهای پشتیبان حذف گشته و به طور مختصر اشاره شده است.

فرقه قادیانی (احمدیه)

(الف) مبانی فکری سیاسی: این فرقه که در واقع تناظر دیگری از بهائیت (در ایران) است، زائیده دولت استعماری بریتانیا در هندوستان است. بنیانگذار این فرقه «میرزا غلام احمد قادیانی» ابتدای ادعای مهدویت و سپس پیامبری کرد. از همین رو، طائفه احمدیه به اجماع مسلمانان کافر هستند و حق شرکت در مراسم حج را ندارند.^{۳۲} از جنجالی‌ترین اعتقادات احمدیه، حرام دانستن اصل جهاد بوده است که درست در مقطع مبارزه مردم هند با استعمار انگلستان بروز یافت.

(ب) شیوه تبلیغ و گستره تاثیرگذاری: این فرقه سرسپردگی ویژه‌ای نسبت به انگلستان دارند^{۳۳} و تبلیغات بسیار وسیعی در کشورهای اروپایی خصوصاً در این کشور دارند. (مشکور، ۱۳۶۸: ۳۸-۴۰) و مهمترین شیوه تبلیغاتی آن ساخت مساجد بزرگ خصوصاً در پایتختهای اروپای غربی است. چندین مسجد بزرگ اروپای غربی متعلق به فرقه احمدیه است. مثل مسجد احمدیه، قدیمی‌ترین مسجد برلین، مسجد بیت الفتوح در لندن (ششمین مسجد بزرگ در غرب اروپا) و... (باشگاه خبرنگاران جوان، ۱۳۹۳)

(ج) نحوه تعامل با دولتها: این فرقه دارای رابطه دوستانه‌ای با کشورهای اروپای غربی و حتی با اسرائیل است. به عنوان نمونه، «یهودا یشوع غلیک» خاخام افراطی صهیونیست رهبر سازمان تروریستی افراطی «هالیبا» و «آفی دیختر» رئیس سابق شاباک اسرائیل در مراسم سالگرد مذهبی فرقه انحرافی «احمدیه» شرکت و از این فرقه تجلیل می‌کنند.

فرقه بهائیت

(الف) مبانی فکری سیاسی: بنیانگذار این فرقه، میرزا حسینعلی ملقب به «بهاء» است که بهائیان او را پیامبر خود می‌خوانند. مسلمانان این فرقه را یک فرقه گمراه و انحرافی میدانند. چرا که اولین انحراف آنها از اسلام، عدول آنها از اصل خاتمیت حضرت محمد(ص) است. آنها

۳۲. در سال ۱۳۹۴ هـ.ق (۱۹۷۴ م) در همایش علمای تمام مذاهب و فرقه‌های اسلامی در مکه مکرمه طی بیانیه‌ای فرقه احمدیه تکفیر و وجود آنان خطری بزرگ برای اسلام قلمداد شد. (مجله التقوی، ش ۹، صص ۸۰-۸۲).

۳۳. به عنوان نمونه، خلیفه دوم این فرقه، بشیرالدین محمود احمد کتابی به نام «تحفه شاهزاده ویلز» به پادشاه انگلستان «ویلز نجل جورج پنجم» به نگارش درآورد و به

همچنین منکر قیامت، بهشت و جهنم و معجزات انبیاء و حقیقت ملائکه و جن هستند و همواره از سوی شیعیان، به عنوان یک فرقه ضاله طرد شده‌اند. مرکز این فرقه که به محفل معروف است، در لندن قرار دارد.

(ب) شیوه تبلیغ و گستره تاثیر گذاری:

بر اساس آمارهای منتشره خود بهائیان در آلمان ۵۶۰۰ بهائی در سال ۲۰۱۲ و ۴۴۰۰ بهائی در سال ۲۰۰۵ ثبت شده است. Most Bahá'í Nations, 2005) «مرکز ملی سرپرستی بهائیان» با اولین عبادتخانه این فرقه در هوفن هایم آلمان^{۳۴} قرار دارد. همچنین «مرکز کنفرانس‌های بهائیان» در ویناخت سوئیس قرار دارد. فعالیت بهائیان در اتریش بیش از سایر کشورهای اروپای غربی است و سبب شده تا این فرقه به عنوان دینی رسمی در قانون اساسی جمهوری فدرال اتریش به رسمیت شناخته شود.

(ج) نحوه تعامل با دولتها: حضور بهائیت در اروپا به سفرهای تبلیغاتی عبدالبهاء پسر بزرگ بهاء‌الله بنیانگذار این فرقه، طی سالهای ۱۹۱۱-۱۹۱۳ به اروپا و آمریکا و حضور وی در مجامع عمدتاً ماسونی باز می‌گردد. سفرهایی که با تبلیغات فراوان از سوی محافل سیاسی و امنیتی غرب همراه بود و نشان از پیوند عمیق میان سران فرقه بهائی با تشکیلات فراماسونری در اروپا و آمریکا دارد.

فرقه اسماعیلیه جدید (آقاخان)

الف) مبانی فکری سیاسی: اسماعیلیه فرقه‌ای از شیعیان هستند که به امامت «اسماعیل» فرزند امام صادق (ع) معتقدند. (با اینکه «اسماعیل» در زمان حیات امام صادق (ع) درگذشت و آن حضرت فرزند خود را شخصاً دفن نمود). این فرقه در قرون بعدی با فراز و نشیب‌ها و انحرافات متعددی ادامه یافت. قرن نوزدهم قرن احیای دوباره این فرقه، به دست انگلیسی‌هاست. انگلیسی‌ها که طرح درازمدت تجزیه ایران را دنبال میکردند، از شورش حسنعلی شاه چهل ششمین امام اسماعیلیه برای از دست ندادن حکومت کرمان حمایت کردند. او بعد از درگیری‌های پیش آمده به افغانستان و هند رفت و این آغاز تاریخ اسماعیلیان آقاخان‌ی معاصر بود. آنها خواهان تلفیقی از لیبرالیسم با اسلام هستند و احکامی مانند نماز، روزه، حج و به‌طور کلی، واجبات دین را قابل نسخ و رفع می‌دانند. «آقاخان سوم» امام چهل و نهم فرقه اسماعیلیه در سال ۱۹۵۷ رهبری این فرقه را بدست گرفت. او به پاس خدماتش به بریتانیا، از دربار انگلیس، لقب اشرافی "SIR" را دریافت کرد و بعدها به عنوان پادشاه در انهدام امپراطوری عثمانی، به عنوان تشریفاتی «رئیس جامعه ملل» دست یافت. (بوس و هاتف، ۱۳۷۶: ۱۱-۱۲، و دفتی، ۱۳۷۵: ۵۷۶)

(ب) **شیوه تبلیغ و گستره تاثیر گذاری:** این فرقه در اروپای غربی خصوصاً در انگلستان فعالیت دارد. این فرقه با تأسیس نهادها و موسسات اقتصادی و فرهنگی مثل مؤسسه مطالعات اسماعیلی (۱۹۷۹) در لندن توانسته برای خود نفوذ سیاسی ایجاد کند.

(ج) **نحوه تعامل با دولتها:** این فرقه ضاله با بسیاری از سران بریتانیایی و غربی ارتباطات نزدیک دارند و تصاویر آنها بارها در کنار هم در نشریات مختلف منتشر شده است. (موسوی گرمارودی، ۱۳۹۱)

صوفی گری

الف) مبانی فکری سیاسی: تصوف، نوعی طریقت و ایدئولوژی است که تفسیر خاصی از زندگی و نحوه تعامل با حیات دنیوی با روش کشف و شهود ارائه میکند. آداب طریقت در ابتدای تصوف، ساده و بیشتر متوجه ریاضت، عزلت و ... بوده است. (عمید زنجانی، ۱۳۸۵: ۲۸۵) در قرون بعد صوفیان و دراویش با پوشیده‌پوشی، کارهای عجیب و غریب و حمایلی خاص نظیر کشکول و تبرزین و ... را به عنوان حمایل فقرا دیگران را با نام علی (ع) و اولاد علی میخواندند. (انصاری، ۱۳۷۵: ۲۶۹) تصوف بعد از آن، با آداب و مراسم ویژه‌ای چون ذکر

خدا گفتن با رقص، پای کوبی، دف زدن، فریاد و گفتن کلماتی همانند: آه آه، هو هو و غیره (سماع)^{۳۵} در آمیخته شد. صوفیان با تأسیس خانقاه، رسماً به تجمعی خارج از مراکز اصلی اسلام یعنی مسجد، منتقل شدند. طریقه‌های متعدد صوفی در کشورهای مختلف، عقاید و نقش‌های سیاسی متفاوت و گاه متعارضی با یکدیگر دارند. به عنوان نمونه، فرقه صوفیه در هند و ایران از فرقه‌های مورد حمایت بریتانیا^{۳۶} است اما طریقه قادریه و عبدالقادر الجزایری در مبارزه علیه استعمار فرانسه در الجزایر بوده اند.

ب) شیوه تبلیغ و گستره تأثیر گذاری:

در اروپای غربی، طریقه‌های شیعی نعمت الهی و بکاشی و دیگر طریقه‌های سنی (قادریه، مولویه، جراحی، رفاعیه، درقاوی، چشتی قادری، قادری رفاعی و علوی) و حتی گرایش‌های باطنی و معتقد به وحدت متعالی ادیان نظیر تئوسوفی، شاذلیه و مریمیه نیز در آلمان و اتریش به چشم می‌خورند. رهبر طریقه نعمت الهیه (نوربخشیه) ساکن لندن است و از دهه هشتاد بدین سو چند خانقاه در لندن، کلن، منچستر، پاریس و مادرید نیز بنا کرده‌اند. در انگلستان گسترده‌ترین طریقه‌های صوفی متعلق به مهاجران پاکستانی است و شهر گلاستونبری مهم‌ترین مرکز فعالیت تصوف در انگلستان است. حضور تصوف در فرانسه آشکارتر و البته بسته به تفاوت‌های نژادی آنهاست. مهاجران آفریقایی جنوبی بیشتر پیرو طریقه‌های علویه، شاذلیه و قادریه‌اند و گرایش مهاجران آفریقایی شمالی خصوصاً الجزایری‌ها به طریقه‌های تیجانیه و مریدیه است و ترک زبانان هم در طریقه نقشبندیّه جذب شده‌اند. یکی از سازمان یافته‌ترین انجمن‌های تبلیغی صوفیه، انجمن "ایستم"^{۳۷} در اروپاست. پایه تبلیغاتی ایستم برای جذب غیرمسلمانان با "جلسات سماع" و جشن‌های فرقه ای است. گروه اینترنتی با نام "معنویت صوفی"، خواننده مطرح رپ "عبدالمالک"، گروه "کرگیلانی"، گروه "الادوار" متعلق به خوانندگان مراکشی و لبنانی مقیم فرانسه، "گروه سماع ربیع"، تشکیل کاتولیک "فوروم" و... در فعالیت‌های تبلیغی این انجمن مشارکت دارند.^{۳۸}

تئوسوفیسم یا مریمیه نیز یکی از فرقه‌های نخبه‌گرا و از فرق دست ساز غربی هاست که "فریتوف شوان" با ترکیبی از تصوف آفریقایی، ماوراءالرای هندی و سرخپوستی، فرقه کابالای یهودی و زن پرستی آن را تأسیس کرده است. انجمن مشارکت معنوی مسلمانان فرانسه، یکی از این جنبش‌های تئوسوفیسم است که در سال ۲۰۰۰ در پاریس تشکیل شد. (صفوی، همان: ۶۱).

ج) نحوه تعامل با دولتها: صوفی‌گری در اروپا اغلب به عنوان آنتی تزی برای اسلام سیاسی مطرح می‌شود و مورد حمایت دولت‌های اروپای غربی است.

فرقه شیعه افراطی و برائتی (فرقه شیرازی)

الف) مبانی فکری سیاسی: فرقه‌های افراطی شیعه همچون فرقه صادق شیرازی که در جهان اسلام، به «شیعیان انگلیسی» معروفند از دیگر فرقه سازی‌های غربی‌ها در جهان اسلام است. از جمله شاخصه‌های این فرقه شیعی، نگرش تکفیری و برائتی نسبت به اهل سنت، مخالفت با مقاومت ضداسرائیلی و تبلیغ شیعه با منفورترین تصاویر از جمله قمه زنی است.

ب) شیوه تبلیغ و گستره تأثیر گذاری: موسسه امام صادق (ع) در کپنهاگ و حسینیه کربلایی‌های امام حسن مجتبی (ع) در استکهلم از جمله مراکز این فرقه است.

۳۵. سماع در لغت به معنای شنیدن و وجد و سرور و پای کوبی صوفیه است، نوعی رقص و چرخش بدن همراه باحالت خلسه برای اهداف معنوی است. (نوربخش،

۱۳۸۹، ص ۲۵۶).

۳۶. کتاب‌هایی که درباره فراماسونری در ایران نوشته شده است به طور صریح و یا تلویحاً به وابستگی آنها به بریتانیا و رابطه با جاسوس‌های بیگانه اشاره کرده است.

(کتیرانی، ۱۳۶۱، ص ۹۸).

باسمه تعالی

ج) نحوه تعامل با دولتها: این فرقه از رابطه دوستانه و مسالمت آمیزی با دولتهای اروپای غربی برخوردار است. به عنوان مثال شهرک فدک الصغری در لندن، از جمله کانون های تجمع هواداران این جریان فکری سیاسی است که در آزادی کامل فعالیت دارند. همچنین مرکز تولید و پخش شبکه های ماهواره ای این جریان (مثل شبکه فدک) در کشورهای اروپایی از جمله انگلستان و فرانسه قرار دارد. (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۶)

جریان های دیگر اسلامی در اروپا گرچه بسیار پر شمار و متنوع هستند اما نفوذ و گستره چندانی ندارند و به دلیل ضعف بنیه مالی قادر نبوده اند پژواک زیادی داشته باشند. (شیر غلامی، ۱۳۸۷: ۴۴۳)

سازمانها و نهادهای مرتبط با جریان های عمده فکری و سیاسی اروپای غربی

کشور/سازمانها و مساجد	اسلام وهابی وابسته به عربستان	اسلام سکولار ترکیه ای	اخوان المسلمین	اسلام شیعی	فرقه ها و جریان های انحرافی
کل اروپا	رابطه العالم الاسلامی مجلس جهانی جوانان مسلمان بنیاد المنتدی موسسه الدعوه سازمان بین المللی کمکهای اسلامی بنیاد اسلامی الحرمین	دیتیپ» (جامعه مسلمانان ترک)	«اتحادیه سازمان های اسلامی اروپا» (FIOE) مجمع سازمان های جوانان و دانشجویان مسلمان (FEMYSO) محفل جوانان مسلمان در اروپا (FIOE) «مؤسسه گفتگوی عربی - اروپایی قرطبه» شبکه تلویزیونی «الحوار» و مؤسسه «مدیا» مجله «رسالة الإخوان»	ندارد	انجمن مسلمانان احمدیه
فرانسه	مجمع جهانی جوانان مسلمان مرکز آموزش امامان جماعت اسلامی اروپا ۸۹ مسجد (۲۰۱۴) مرکز اسلامی شهر مونت لاجولی	دیتیپ فرانسه مسجد «سلطان ایوب» در استراسبورگ	اتحادیه سازمانهای اسلامی فرانسه UOIF	مرکز اسلامی پاریس	مسجد مبارک پاریس (قادیانی)، انجمن مشارکت معنوی مسلمانان فرانسه (صوفیه)
آلمان	شورای مرکزی مسلمانان آلمان	دیتیپ آلمان: دارای ۱۰۰۰ مسجد در آلمان.	جامعه اسلامی آلمان IGD مجله "الاسلام"	مرکز فرهنگ اسلامی فرانکفورت،	مسجد «ابن رشد - گوته» مسجد فمیستها و همجنسبازان/

شماره: ۱۴۰۳/ص/۶۷۹

تاریخ: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰

پیوست:

باسمه تعالی

مسجد النور در برلین	میلی گوروس (IGMG) مسجد کلن	مسجد مونیخ	فدراسیون شیعیان آلمان، مرکز التراث در برلین، مرکز اسلامی هامبورگ و جامعه اسلامی انجمن های شیعیان آلمان (IGS)	فرقه احمدیه: مسجد احمدیه، مسجد خدیجه (قدیمی ترین مسجد برلین)، بیت الغفور، بیت الهدی، بیت الجامع، مسجد فضل عمر، مسجد نور، مسجد نورالدین، مسجد طهیر، مسجد احسان، مسجد بیت السميع بهایت: جامعه بهایان شهر کلن
انگلستان	مرکز فرهنگی لندن، ۱۱۰ مسجد	مسجد کمبریج (نخستین مسجد دوستدار محیط زیست اروپا)	انجمن مسلمانان بریتانیا (MAB) مسجد Didsbury و مرکز اسلامی منچستر	آکادمی مطالعات ایرانی لندن. (صوفیه) موسسه ایران هریتیج فوندیشن (شیعیان سکولار) مسجد شاه جهان و مسجد بیت الفتوح در لندن (قادیانی)، مؤسسه مطالعات اسماعیلی در لندن (اسماعیلیه) فرقه شیرازی: حسینیه الرسول الاعظم، شهرک فدک الصغری در لندن
ایتالیا	مرکز اسلامی - فرهنگی ایتالیا مرکز اسلامی رم مسجد بزرگ رم شبکه ایتالیایی رابطه الاسلامیه	آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (TiKA) در ایتالیا فعالیت تبلیغی دارد.	اتحادیه دانشجویان مسلمان در ایتالیا (USMI) اتحادیه هیئت ها و اقلیت های اسلامی /UCOII	مرکز التوحید و امام علی (ع) در شمال ایتالیا، انجمن اهل بیت (ع) در شمال ایتالیا، انجمن اسلامی امام

باسمه تعالی

	نشریه «الحکمه»		مهدی (عج) در رم، مرکز اسلامی توحید در تورینو، انجمن سلمان در شهر تری یسته، انجمن کومو در مرز ایتالیا و سوئیس، انجمن شیعیان در شهر پراتو و مرکز اسلامی شیعیان در میلان	
بلژیک	مرکز فرهنگی اسلامی بروکسل، اتحادیه مساجد و مراکز فرهنگی و اسلامی بلژیک، مسجد جامع بروکسل ۷۷ مسجد (۲۰۱۴) مرکز امام بخاری	انجمن مبارزه با اسلام هراسی بلژیک	اتحادیه اسلامی بین فرهنگی بلژیک، انجمن مسلمانان بلژیک LMB	مرکز فرهنگ اسلامی مسجد بلژیک مرکز اسلامی الغری در شهر آنتورپ، مسجد الرضا (شیعیان لبنانی)، مسجد الرحمن (شیعیان و اهل تسنن مراکشی)
اتریش	مرکز اسلامی در وین مرکز گفتگوی ادیان وین (ملک عبدالله)	اتحادیه اسلامی ترک اتریش (ATIB) مسجد ارطغرل غازی و مسجد مرکزی ATIB در وین	شبکه غیررسمی. ممنوع فعالیت	جامعه علویان مسلمان در اتریش مرکز امام علی در وین، مسجد اهل بیت (شیعیان ترک)، مرکز العصر (شیعیان پاکستانی)، مرکز فرهنگی الزهراء (شیعیان افغان)، مرکز فرهنگی اهل بیت (شیعیان)

باسمه تعالی

	عراقی و لبنانی، مرکز فرهنگی شیعیان بومی اتریش و مسجد اهل بیت سالزبورگ				
اسپانیا اتحادیه جوامع اسلامی اسپانیا (UCIDE) کمیسیون اسلامی اسپانیا (CIE) (هر دو غیروابسته)	فدراسیون مسلمان کاستیلا لمانچا مرکز فرهنگی اسلامی مادرید اتحادیه «همکاری اسلامی» و مسجد ابن حزم و انجمن فرهنگی «الهال»	آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (تیکا)	شبکه غیررسمی	مرکز فرهنگی شیعیان مادرید موسسه جهانی آل البیت، مرکز اسلامی فاطمیه (ع) در بارسلون	FIRA: فدراسیون اسلامی ناحیه آندالوسیا (وابسته به مراکش)
سوئد مرکز سنی اسلامی و مسجد گوتنبرگ وابسته به عربستان مسجد استکهلم (مسجد زاید بن سلطان آل نهیان) وابسته به امارات	حزب ظرافت	شورای مسلمانان سوئد FIFS انجمن اسلامی سوئد IFiS	مرکز امام علی (ع) سوئد، مرکز اسلامی امام مهدی در هلسینگبوری	حسینیة کربلائی های امام حسن مجتبی (ع) در استکهلم (متعلق به فرقه شیرازی)	
نروژ سازمان سلفی و داعشی Profetens Ummah	اتحادیه اسلامی ترکیه Den Tyrkisk Islamske بنیاد اسلامی ترک نروژ (پیرو گولن)	شورای اسلامی نروژ (ECFR)	مرکز اسلامی امام علی (اسلو) مسجد توحید (اسلو)	مسجد بیت النصر (قادیانی) مساجد احمدیه: مسجد نور و مسجد بایتون نصر مسجد فمینیستی: مسجد النسا که همجنسبازی و امامت جماعت زنان را به رسمیت می شناسد.	
فنلاند شبکه غیررسمی	شبکه غیررسمی	شبکه غیررسمی	مرکز اسلامی «رسالت اهل بیت (ع)» در فنلاند		

شماره: ۱۴۰۳/ص/۶۷۹

تاریخ: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰

پیوست:

باسمه تعالی

					جامعه اسلامی فنلاند Islamic Association of Finland جامعه اسلامی فنلاند Islamic Society of Finland
جامعه مسلمانان احمدیه دانمارک، مسجد نصرت جهان (احمدیه) مؤسسه امام صادق (ع) کپنهاگ (فرقه شیرازی) مسجد ماریام (فمنیستها و همجنسبازان)	مسجد امام علی کپنهاگ انجمن سلام (زنان شیعه)	شبکه غیررسمی	بنیاد اسلامی ترکی دانمارکی Dansk و Millî Görüş	شورای اسلامی دانمارک و مسجد جامع کپنهاگ (تحت حمایت قطر)	دانمارک مسلمانان دموکراتیک دانمارک
مسجد مبارک (نخستین مسجد ساخته شده در هلند) (احمدیه)	مجلس اسلامی شیعی (SIR) پارلمان شیعی هلند (COV) مسجد چهارده معصوم/ مسجد «محفل علی» برای شیعیان هند و پ اکستانی	انجمن جامعه مسلمان، مؤسسه «یوروپ تراست ندرلند «ETN» و «مؤسسه هلندی علوم انسانی و امداد اسلامی»	Millî Diyanet، Görüş، Süleymanlı و جامعه گولن: حدود ۱۵۰ مسجد وابسته به دیانت هستند، ۸۴ انجمن وابسته به سلیمانلی	شبکه غیررسمی	هلند
مسجد محمود (احمدیه)	مرکز اسلامی و فرهنگی اهلیت (ع)	انجمن مسلمانان سوئیس	صوفی سلیمانسیلار انجمن برادری نوری	مرکز اسلامی در ژنو	سوئیس اتحادیه سازمان های چتر اسلامی سوئیس (FIDS)